

УДК 338.2 (477)

Дорош М.М., асистент[©], Дадак О.О., к. е. н., доцент, Гачек Т.С., к.е.н., доцент
Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С.З. Гжицького

ІННОВАЦІЙНІ ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ

Подолання кризових явищ та вибір правильних орієнтирів економічного розвитку АПК свідчить, що найоптимальнішим із можливих напрямків у сільськогосподарській сфері є інноваційна. Лише таким чином можна швидко і ефективно трансформувати сільськогосподарське виробництво, стимулювати мале і середнє підприємництво та водночас забезпечити вихід на світовий ринок, що надзвичайно важливо для нашої держави з її величезним потенціалом аграрної країни

Ключові слова: подолання, криза, інноваційні процеси, технології, проблеми, фінансування, інновації, кризові, явища, ризик, фінансові, джерела, сільське господарство, агропромисловий комплекс, аграрний сектор, ринок.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день значна увага багатьох науковців України та світу приділяється інноваціям. Особливо на це вплинули фактори глобалізації, економічної кризи. Сам термін “інновація” зустрічається у всіх сферах людської діяльності. Засоби масової інформації часто говорять про так звані “інноваційні” ідеї, щоправда, не завжди, і не зовсім зрозуміло, що вони собою являють, яким чином будуть втілюватися в життя та наскільки глибоко вони проникнуть у повсякденне життя кожної людини.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми управління інноваційною діяльністю та організаційно-економічному механізму ведення сільськогосподарського виробництва в аграрних підприємствах присвячені праці багатьох відомих вчених-економістів. Фундаментальні теоретичні аспекти інновацій знайшли відображення у працях вітчизняних і закордонних учених, зокрема І. Ансоффа, Ю. Бажала, Г. Бірмана, Т. Васильєвої, С. Ілляшенка, Л. Кавуненко, В.Я. Амбросова, М.Я. Дем’яненка, І.В. Курцева, Г.М. Ніконова, П.Т. Саблука, Л. Канторовича, Б. Твісса, Р. Фостера, Т. Хачатурова, Я. Хонка, В. Шапіро, Л. Шаршукової, Й. Шумпетера, А. Шустера, Ю. Яковця та ін. Однак, деякі питання щодо тісноти співпраці науки та аграрної сфери залишаються недостатньо дослідженими.

Мета статті. Основною метою даної статті є визначення сутності інновації, характеристика процесу адаптації інновації ринком, аналіз інноваційного розвитку України, формулювання висновків та пропозицій, які стосуються моделі антикризового розвитку країни, розкриття необхідності використання інновацій у сільському господарстві, отримання належної

фінансової підтримки та розвитку інноваційної діяльності для вирішення проблем виходу країни на світовий ринок.

Виклад основного матеріалу. В період подолання кризи в Україні актуальним є питання розвитку інноваційних процесів у сфері сільського господарства. Особливо важливим є залучення інноваційних технологій при здійсненні підприємствами зовнішньоекономічної діяльності. Основною проблемою при цьому є підтримка науково-технічного і освітнього потенціалу на належному рівні та постійне фінансування проектів розвитку інноваційної діяльності.

Великий потенціал має аграрна наука, проте він використовується недостатньо мірою і щороку втрачається. В умовах постійного зменшення обсягів бюджетних коштів на наукові розробки швидкими темпами скорочується чисельність наукових працівників і винахідників, що негативно позначається як на кількості, так і якості новостворюваних розробок. Авторські права на інноваційні розробки недостатньо захищені, а відсутність налагодженої системи економічних відносин між учасниками інноваційного процесу не стимулює впровадження новацій у виробництво. Впровадження та ринкове освоєння новацій стримується також рядом інших чинників, серед яких найвагомішими є низька платоспроможність господарств і відсутність достовірної й повної інформації про новітні вітчизняні наукові розробки в галузі сільського господарства [5].

Однією з актуальних проблем агропромислового комплексу України є інноваційний шлях розвитку сільськогосподарського виробництва. Широке впровадження інновацій в усіх напрямках діяльності сільськогосподарських підприємств (технологічного, маркетингового, організаційного) сприяє:

- ✓ зростанню продуктивності праці,
- ✓ економії різних видів ресурсів,
- ✓ скороченню втрат і зниженню собівартості аграрно-продовольчої продукції,
- ✓ нарощуванню обсягів і підвищенню ефективності сільськогосподарського виробництва.

Інноваційний потенціал формує здатність аграрних підприємств конкурувати на внутрішньому та зовнішньому ринках і допомагає уникнути економічної кризи.

Ряд аспектів стратегії інноваційного розвитку сільського господарства поки що принципово не визначено, зокрема механізми стимулювання та державної підтримки інноваційної діяльності, розширення комерційних можливостей фінансування інноваційних розробок і венчурного підприємництва, поглиблення інформаційних та економічних взаємозв'язків між наукою й виробництвом у процесі використання інтелектуальної власності [4].

Поряд з постійним розвитком інноваційних технологій завжди існує ризик. Уникнути його цілком в інноваційному підприємстві не можливо, оскільки інновації і ризик - дві взаємозалежні категорії. Інноваційна діяльність має високий ступінь невизначеності. Дуже важко передбачати, яке нововведення

буде мати успіх на ринку, а яке не буде користатися попитом. Тому інноваційним підприємствам у першу чергу варто ретельно аналізувати інноваційні проекти для того, щоб уникнути можливих помилок на самій ранній стадії - стадії відбору проектів [3].

Сутність інноваційного розвитку різних галузей національного господарства не містить принципових розходжень. Проте в агропромисловому комплексі і особливо в сільському господарстві характер і основні напрями цього процесу істотно відрізняються.

Визначимо, насамперед, термін “інновація”, оскільки, – в Україні лише жменька людей (і, повірте, що чиновників серед них немає) розуміє, що це таке.

Відповідно до Закону України “Про інноваційну діяльність” інноваційна діяльність – це діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [2]. Господарський кодекс України дає дещо інше трактування цього поняття, а саме: інноваційною діяльністю у сфері господарювання є діяльність учасників господарських відносин, що здійснюється на основі реалізації інвестицій з метою виконання довгострокових науково-технічних програм з тривалими строками окупності витрат і впровадження нових науково-технічних досягнень у виробництво та інші сфери суспільного життя.

Нещодавно Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана випустив збірник наукових праць “Організаційно-правові форми агропромислових формувань: стан, перспективи та вплив на розвиток сільських територій” [4]. У ньому ми нарахували приблизно шість статей, присвячених різним аспектам інновацій. В одній статті наводилося аж п’ять визначень терміну “інновація”. Але нічого кращого за визначення, подане в енциклопедії “Вікіпедія”, ми не знайшли:

Інновація є створення кращого або ефективніших продуктів, процесів, технологій чи ідей, що сприймаються ринками, владою або суспільством. Інновація відрізняється від винаходу або реновації тим, що інновація є суттєвою позитивною, а не поміркованою ступінчастою зміною.

(Реновація - економічний процес заміщення машин, обладнання, інструменту, що вибувають із виробництва через фізичне або моральне зношення, новими основними засобами за рахунок коштів амортизаційного фонду.)”

До речі, в жодній зі статей, поданих у згаданому вище збірнику, не наводилося хоча б якогось прикладу того, що можна вважати інновацією в сільському господарстві. Доведеться зробити це нам: трактор, що замінив кінську тягу; мінеральні добрива, що вирішили проблему дефіциту гною; гібриди, врожайніші за сорти; синтетичні пестициди, що замінили механічне просапання; крапельне зрошення, що, – порівняно з традиційним, вирішило проблему дефіциту води; генетично модифіковані культури з фантастичними властивостями і т.д.

Щороку глобальна консалтингова компанія The Boston Consulting Group (BCG) спільно з Національною асоціацією виробників США та Інститутом виробництва США обчислюють Глобальний інноваційний індекс країн [11]. Це складний показник, що характеризує успішність упровадження інновацій у бізнесі, а також спроможність влади заохочувати та підтримувати інновації через інструменти державної політики.

Досить вказати, що інноваційний потенціал країни враховує цілу купу чинників, таких як: політичне середовище (стабільність, ефективність влади, свобода преси); регуляторне середовище (якість законодавства та його дотримання); бізнес-середовище (складність започаткування бізнесу, рівень податків); якість освіти; кількість учених у співвідношенні до всього населення; витрати на науку; розвиток інформаційної інфраструктури; енергозабезпеченість; логістика; доступність кредитування; захист інвестицій; торгівля (доступ до ринків) та конкуренція; людський капітал; витрати бізнесу на науку; зв'язок науки з виробництвом.

Глобальний інноваційний індекс також характеризує ефективність перетворення інноваційного потенціалу у конкретні результати: створення знань, зростання ВВП на душу населення, експорт знань (доходи від експорту ноу-хау), експорт засобів виробництва та консалтингових послуг.

Дослідження охоплює 125 країн світу, на які припадає 98% світового ВВП і в яких мешкає 93,2% населення світу.

Так от, виходячи з вище вказаних досліджень, “рідна Україна” у цьому індексі, за підсумками 2011 року, займає “почесне” 64-те місце. Причому, за всіма трьома показниками цього індексу (інноваційний потенціал, ефективність перетворення інноваційного потенціалу і загальний показник) наша країна має від’ємні значення: -0,13, -0,73 та -0,45, відповідно, – що, говорить про те, що інноваційного середовища в Україні немає і, ясна річ, віддача від інновацій – від’ємна.

До речі, з усіх країн колишнього СРСР лише Прибалтійські республіки мають позитивні індекси, а серед інноваційних “лазерів” кращі, ніж Україна, позиції займають Росія та Казахстан (тобто навіть там з інноваціями справи кращі, ніж в Україні).

Розвиток інноваційної діяльності в сільському господарстві України – важливий напрям по нарощуванню конкурентних переваг, оскільки аграрна галузь економічно розвинутих країн поступово перетворюється в наукомістку галузь виробництва, але.....

Висновки. В Україні вже декілька років курс на формування основних засад інноваційної моделі є стратегічним курсом розвитку національної економіки. Проте без належних умов і механізмів стимулювання інноваційної діяльності втілення в життя інноваційної стратегії неможливе. Для того, щоб інновації стали невід’ємною частиною життя в Україні, потрібно не лише знати необхідність впровадження конкретних інновацій, а й створення систем впровадження цих інновацій по всій Україні та постійний пошук інновацій як

таких, тому що якась конкретна інновація – річ не постійна і вже, можливо, завтра буде застарілою.

На нашу думку, в Україні є умови для розвитку інновацій. Є країни, визнані світом, які поширюють інновації, не маючи при цьому достатньо людського капіталу, нафти й газу, вдалого геополітичного розташування, серйозних традицій у розвитку фундаментальних наук, високого загального рівня освіти населення та багато іншого. Але, багато ще потрібно зробити.

Успіх України у майбутньому багато в чому визначається темпами здійснення політичної та економічної модернізації суспільства. Основними факторами такої модернізації мають бути як творча енергія мас, так і інноваційна активність науки та бізнесу. Саме ці механізми суспільного прогресу є властивими європейській моделі розвитку. Тому обов'язковою умовою входження України до європейської спільноти є здатність не просто генерувати знання, а успішно накопичувати їх, використовувати та отримувати з цього економічний зиск.

Таким чином, на даному етапі розвиток інноваційної сфери при виході сільськогосподарських підприємств на зарубіжні ринки є основою подолання кризової ситуації у виробничій діяльності підприємств. Найголовнішими факторами слабкого розвитку є постійне реформування економіки, недостатнє фінансування з боку влади та інвесторів, а також небажання частини українських працівників застосовувати свої знання й навички в інноваційній сфері. Самофінансування інноваційних заходів, на даний момент, найбільше використовується підприємцями, саме тому інноваційна діяльність характеризується низькими темпами розвитку.

Література

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради, 2003, № 18-22, ст.144.
2. Закон України «Про інноваційну діяльність» // Відомості Верховної Ради, 2003, № 36, ст.266.
3. Коренной, А. А. Курс инновационного менеджмента [Текст] / А. А. Коренной, В. И. Карпов. – К.: НИИ статистики, 1997. – 336 с.
4. Про інноваційну діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 04.07.2002 № 40-IV. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Роджерс, Еверетт М. Дифузія інновацій / Еверетт М. Роджерс ; пер. з англ. Василя Старка. – К. : Києво-Могилянська академія, 2009. – 591 с.
6. Толковый словарь Ушакова [Электронный ресурс] / Д. Н. Ушаков. – 1935; 1940. – Режим доступу : <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ushakov/789330>.
7. Шумпетер, Й. Теория экономического развития [Текст] / Й. Шумпетер. – М.:Прогресс, 1982. – 456 с.
8. Coleman, James S. (1966). Medical Innovation: A Diffusion Study [Text] / James S.Coleman, Katz Elihu, and Menzel Herbert. – New York : Bobbs-Merrill. РН (Е).
9. Hassinger, Edward (1959). Stages in the Adoption Process [Text] / Edward Hassinger / Rural Sociology 24: 52-53. RS (N).

10. Rogers, Everett M. (1981) Communication Networks: Toward a New Paradigm for Research [Text] / Everett M. Rogers, and D. Lawrence Kincaid. – New York : Free Press.

11. Rosen, Emmanuel (2000) The Anatomy of Buzz: How to Create Word of Mouth Marketing [Text] / Emmanuel Rosen. – New York : Doubleday/Currency. MR

Summary

Dorosh M.M., Dadak O.O., Hachek T.S.

*Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies
named after S.Z. Gzhytskij*

INNOVATIVE PROSPECTS UKRAINE

Overcoming the crisis and choosing the correct orientation of economic development of agriculture shows that the most suitable of the possible trends in the agricultural sector is innovative. Just so you can quickly and efficiently transform agricultural production, stimulate small and medium enterprises and also provide access to the world market, which is extremely important for our country with its enormous potential agricultural country.

Рецензент – д.е.н., професор Шульський М.Г.